

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

การศึกษาเครื่องดนตรีกระจับปี่ของโองชิงหลวง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่

วันที่รับ : 12 ตุลาคม 2567

วันที่แก้ไข : 20 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับ : 18 กุมภาพันธ์ 2568

วรินทร์ญา กิตติคุณนพวัชร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

corresponding author e-mail: Wilinyavocalvoice@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของโองชิงหลวง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ และเพื่อศึกษาการสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่ของโองชิงหลวงตามวิถีวิธีทางมานุษยวิทยาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า นายจรัสศักดิ์ ฐานมาศ นักดนตรีและช่างผู้สร้างเครื่องดนตรีไทย สืบทอดความรู้ด้านการบรรเลงและด้านการสร้างเครื่องดนตรีไทยจากครูดนตรีชื่อพ่อครูผัด โมदनียม และครูที่สอนในการสร้างเครื่องดนตรีซึ่ง ได้แก่ พ่อครูบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ และพ่อครูวรเชษฐ์ ศรีวงศ์พันธุ์ ในปี พ.ศ. 2546 นายจรัสศักดิ์ ฐานมาศ ได้สร้างโองชิงหลวงขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบรรเลงดนตรีไทยล้านนาและเป็นแหล่งผลิตเครื่องดนตรีอย่างกระจับปี่ ซึ่ง และสะล้อ โดยเฉพาะการสร้างกระจับปี่ของโองชิงหลวงมีโครงสร้างและส่วนประกอบในขั้นตอนการสร้าง ได้แก่ (1) การสร้างไหหรือกล่องเสียง (2) ขั้นตอนการสร้างคันทวน (3) ขั้นตอนการสร้างตาด (4) ขั้นตอนการสร้างโชน (5) ขั้นตอนการสร้างรางไหม (6) ขั้นตอนการสร้างลูกบิดและหย่อง (7) ขั้นตอนการสร้างซุ้ม (8) ขั้นตอนการสร้างรั้ง (9) ขั้นตอนการสร้างนมและการเทียบเสียง (10) สายเสียง และ (11) ขั้นตอนการทำที่ติดสาย อย่างไรก็ตามลักษณะเฉพาะของกระจับปี่ของโองชิงหลวงคือการใช้หนังสัตว์ 12 นม และเจาะรูสร้างเสียงสะท้อนด้วยลวดลายธรรมชาติจากรอบใบโพธิ์ อันเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

คำสำคัญ: การสร้างเครื่องดนตรี, กระจับปี่, โองชิงหลวง

A Study of the Krachappi Instrument of Hong Seung Luang,
Huai O Sub-district, Long District, Phrae Province

Received : 12 October 2024

Revised : 20 December 2024

Accepted : 18 February 2025

Wilinya Kittikunnoppawat

Humanities and Social Sciences Rajabhat Rajanagarindra University

corresponding author e-mail: Wilinyavocalvoice@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to investigate the history of Hong Seung Luang, in the Long Sub-district of Mueang District in Phrae Province, and to examine the creation of Krachappi instrument using an ethnomusicology study. The results of qualitative research and fieldwork data gathering revealed that Mr. Jirasak Tanumas was the musician, Thai instrument maker, and wisdom knowledge learning center who was inherited with knowledge from Mr. Pad Modniyom and later from Mr. Boonrat Tippayaratana and Mr. Worrachet Sriwongpan. After that Mr. Jirasak Tanumas established Hong Seung Luang in 2003 as a Thai music learning center and the production source of Krachappi, Sung, and Salo instruments. The unique production of Krachappi process had the structure and components as follows: (1) making a soundbox or Ka-lok; (2) making a neck or Kan-tuan; (3) making a soundboard or Tad; (4) making paddles or Khon; (5) making drill holes for peg boxes or Rang-mai; (6) making tuning pegs or Look-bid and bridges or Yong; (7) making bridge or Soom; (8) making strap pins or Lak; (9) making frets or Nom and tuning the sound; (10) string; and (11) making the plectrum or String Plucker. However, the uniqueness of Hong Seung Luang's Krachappi were that it had twelve Nom and patterned holes were drilled with dharmachakra pattern around bodhi leaf design.

Keywords: Creation of Instrument, Krachappi, Hong Seung Luang

บทนำ

กระຈบปี คือ พิณ เป็นเครื่องดนตรีประเภทตีที่ไทยได้รับอิทธิพลจากอินเดียผ่านชาวและขอม ซึ่งชาวเรียกพิณว่า “กัจฉปี” มาจากภาษาบาลีสันสกฤตว่า “กัจฉป” แปลว่า เต่า ขอมเรียกว่า “แซสจาปี” หรือ “แคสจาเป็ย” แต่ภาษาเขมรเรียกว่า “จาเป็ย” ภาษาไทยกลายเสียงเป็น “กระຈบปี” ซึ่งศาสนาพราหมณ์และพุทธในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใช้พิณบรรเลงมาตั้งแต่โบราณ ส่วนไทยพบคำว่า “พิณ” ในศิลาจารึก วรรณคดี หนังสือต่างๆ และพบภาพประติมากรรม ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพจิตรกรรมในสมุดไทย ตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ โดยก่อนสมัยอยุธยาจะเรียกเครื่องสายใช้ตีตทุกชนิดว่า “พิณ” ซึ่งอาจรวมถึงกระຈบปีด้วย ส่วนคำว่า “กระຈบปี” พบพร้อมคำว่า “มโหรี” จากหลักฐานที่พบในสมัยอยุธยาในเพลงยาวไห้ครัวมโหรี และเพลงยาวตำรามโหรี มีการกล่าวถึงกระຈบปีและซอสามสาย เครื่องสีและเครื่องตีบรรเลงร่วมกัน ทำให้พบว่าในสมัยอยุธยามีวงมโหรีหลวงเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับวรรณคดีไทยในสมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ที่กล่าวถึงมโหรีและกระຈบปีไว้เช่นกัน (สิปปวิชัย กิ่งแก้ว, 2558, น. 87)

กระຈบปี สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากชื่อเครื่องดนตรีว่า จาปี หรือ จับเปย ของกัมพูชา กะจาปี ในภาษามลายู ซึ่งมาจากภาษาบาลีว่า กัจฉปะ ที่แปลว่า เต่า ตามรูปร่างลักษณะของกระฟ้งหรือกล่องเสียงที่คล้ายกระตองเต่า รวมทั้งมีการนำกระตองเต่ามาทำเป็นกระฟ้ง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในภูมิภาคนี้ โดยกระຈบปีเคยใช้บรรเลงในวงมโหรีเครื่องสี่ของไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา แต่ปัจจุบันใช้น้อยมาก เพราะเสียงไม่ดัง แต่ยังเป็นที่ยินมอยู่มากในวงดนตรีพื้นบ้านของกัมพูชา ในการบรรเลงผู้ตีจะต้องใช้ไม้ตีที่ทำมาจากเขาสัตว์ หรือาง้าง เหลาบาง ตีสายบริเวณกระฟ้งพิณเพื่อให้เกิดความไพเราะนุ่มนวล (อัษฎาธร สาคริก, 2550, น. 30)

กระຈบปี เป็นเครื่องดนตรีประเภทตีมี 4 สาย ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียผ่านทางอินโดนีเซียและกัมพูชา โดยกระຈบปีมีบทบาทในกลุ่มชนชั้นสูงกษัตริย์และขุนนาง เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงขับกล่อมในราชสำนัก สำหรับชาวบ้านนั้น กระຈบปีมีขนาดเล็กและมีชื่อเรียกต่างกันตามแต่ละท้องถิ่น เช่น เรียกว่า พิณหรือชิง ปัจจุบันวิถีชีวิตของกลุ่มชนชั้นสูงเปลี่ยนไป ทำให้กระຈบปีหมดบทบาทลง แต่ในวิถีชาวบ้านกระຈบปียังคงอยู่ในรูปของเครื่องดนตรีพิณและชิง (ปดมาเอี่ยมสะอาด, 2539, น. ก)

จากการศึกษาหลักฐานและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับเครื่องดนตรีกระຈบปี ผู้วิจัยพบว่า คำว่า “กัจฉปี” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต แปลว่า เต่า อาจเพราะในอดีตกล่องเสียงมีลักษณะรูปร่างคล้ายกระตองเต่า และกล่องเสียงทำจากกระตองเต่า ซึ่งเครื่องดนตรีกระຈบปีไม่ใช่เครื่องดนตรีไทยตั้งแต่แรก แต่เป็นการรับเอาวัฒนธรรมดนตรีมาจากที่อื่น โดยสันนิษฐานว่ารับวัฒนธรรมดนตรีมาจากกัมพูชา โดยพบว่ากัมพูชามีเครื่องดนตรีที่ออกเสียงว่า “จับเปย” เครื่องดนตรีชนิดนี้มีลักษณะทางกายภาพและวิธีการบรรเลงคล้ายคลึงกับกระຈบปีของประเทศไทย สำหรับกระຈบปีที่พบในประเทศไทยนั้น ถือเป็นเครื่องตีที่มีประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยพบหลักฐานจากเอกสาร ตำรา วรรณกรรม และงานประติมากรรม ฯลฯ ในสมัยนั้นมีการนำกระຈบปีประสมวงกับซอสามสายเพื่อประกอบการขับร้อง เป็นวงมโหรีในช่วงยุคสมัยแรก ๆ โดยใช้ประกอบการขับไม้ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ แสดงให้เห็นความนิยมในการเล่นเครื่องดนตรีกระຈบปี แม้ว่าในระยะหลังกระຈบปีไม่ได้ถูกนำไปบรรเลงร่วมในวงดนตรี ด้วยเพราะกระຈบปีมีเสียงเบา ประกอบกับตัวเครื่องมีน้ำหนักมาก ทำให้ความนิยมในการเล่นเครื่องดนตรีกระຈบปีจึงลดน้อยลง เช่นเดียวกับจำนวนนักดนตรีกระຈบปีและช่างผู้สร้างกระຈบปีที่นับวันจะยิ่งลดจำนวนลงและอาจสูญหายได้ หากไม่ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดความรู้ ทั้งด้านการบรรเลงและการสร้างเครื่องดนตรี

โองชิงหลวง เป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านล้านนาและเป็นแหล่งผลิตเครื่องดนตรีที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่ ที่นี้สามารถผลิตเครื่องดนตรีได้หลากหลาย อาทิ กระຈบปี ชิง และสะล้อ โดยมีนายจรัสศักดิ์ ทุมมาศเป็นเจ้าของโองชิงหลวงและเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรี ผลงานการสร้างเครื่องดนตรีล้วนเป็นงานฝีมือที่สั่งสมประสบการณ์ โดยได้รับการสืบทอดความรู้ด้านการสร้างเครื่องดนตรีซึ่งจากครูบาอาจารย์ ในเวลาต่อมาก็นำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ในการสร้างกระຈบปีในแบบของตนเอง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นแนวทางในการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการสร้างเครื่องดนตรีกระຈบปี และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ให้เครื่องดนตรีกระຈบปีอันเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำรงคงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของโองชิงหลวง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาการสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่ของโองชิงหลวง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ตามวิถีวิธีทางมานุษยวิทยา

สมมติฐานการวิจัย

เครื่องดนตรีกระจับปี่ของโองชิงหลวง ตำบลลอง อำเภอย้อ จังหวัดแพร่ ยังคงแสดงให้เห็นถึงการวางระบบเสียงของดนตรีไทยล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการและข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์ ตามหลักการทางแนวทางการศึกษาของศาสตร์ด้านมานุษยวิทยา (Ethnomusicology) มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ รวบรวมศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิชาการต่างๆ เตรียมการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการ คือ เตรียมคำถามและนัดหมายไว้ล่วงหน้าและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ
2. ขั้นดำเนินการ
 - 2.1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์บุคคล คือ เจ้าของโองชิงหลวง และช่างกระจับปี่ของโองชิงหลวง ด้านประวัติความเป็นมาและการสร้างเครื่องดนตรี พร้อมบันทึกภาพและเสียง
 - 2.2 ใช้วิธีการสังเกตและมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และสังเกตทุกขั้นตอนในการสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และเรียบเรียงลำดับความสำคัญตามวัตถุประสงค์
4. ขั้นสรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ อภิปรายผลการวิจัย และนำเสนอผลงานวิจัย จัดพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์ และเผยแพร่ผลงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของโองชิงหลวง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่

โองชิงหลวง ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 109/1 บ้านดอนทรายหมู่ 7 ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีพื้นที่รวมทั้งหมด 800 ตารางวา 2 งาน โองชิงหลวงเป็นอาคารไม้สักที่ออกแบบตามหลักสถาปัตยกรรมล้านนา สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ดำเนินกิจการโดยนายจรัสศักดิ์ อนุมาศ เจ้าของโองชิงหลวง นักดนตรีและช่างผู้สร้างเครื่องดนตรีที่มีใจรักในการเล่นดนตรีไทยพื้นบ้านล้านนา ศึกษาเรียนรู้จากครูบาอาจารย์ด้านดนตรีไทยล้านนาที่มีความรู้ความสามารถ อาทิเช่น พ่อครูผัดโหมดนตรี ผอครูบุญรัตน์ ทัพย์รัตน์ เป็นต้น

คำว่า “โองชิงหลวง” มาจากเหตุการณ์ที่นายจรัสศักดิ์ อนุมาศ ได้สร้างเครื่องดนตรีซึ่งมีขนาดใหญ่เพื่อนำไปแข่งขันในงานประกวดดนตรี เมื่อถึงเวลาซ้อมดนตรีจะนัดนักดนตรีให้มาซ้อมกันที่โองชิง หมายถึง “โรงชิง” ต่อมาจึงเรียกว่า โองชิงหลวง ซึ่งในปี พ.ศ. 2546 นายจรัสศักดิ์ อนุมาศ นำวงดนตรีของตนเข้าร่วมการประกวดดนตรีพื้นบ้านภาค 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการแข่งขันได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 รับรางวัลถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทำให้หลังจากนั้นนายจรัสศักดิ์ อนุมาศ ได้รับเชิญเป็นวิทยากรการบรรเลงดนตรีตามโรงเรียนและสถาบันการศึกษา และพบปัญหาว่าโรงเรียนต่าง ๆ ยังขาดแคลนเครื่องดนตรีไทยจำนวนมาก และด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านราคา และแหล่งผลิตเครื่องดนตรี นายจรัสศักดิ์ อนุมาศ จึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างเครื่อง

ดนตรีไทยให้กับทางโรงเรียน นักเรียน รวมถึงบุคคลที่สนใจทั่วไปในราคาย่อมเยา โดยเริ่มต้นผลิตเครื่องดนตรีซึ่งจำหน่ายก่อนแล้วจึงต่อยอดการผลิตกระจับปี่ และสะล้อ

ทั้งนี้ การที่ นายจรัสศักดิ์ ธนูมาศ สร้างโฮงซิงหลวงขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งโรงงานผลิตเครื่องดนตรีไทยล้านนา ได้แก่ กระจับปี่ ซึง และสะล้อ เป็นแหล่งซื้อขายเครื่องดนตรีไทยทั้งขายปลีกและขายส่ง และเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแพร่ ตลอดจนเป็นพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านล้านนาให้ผู้สนใจเข้ามศึกษาเรียนรู้เครื่องดนตรีไทยล้านนาต่าง ๆ ได้ และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีซึง กระจับปี่ และสะล้อ ทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ให้กับเยาวชนและบุคคลที่สนใจ ยังสามารถใช้เป็นพื้นที่จัดงานแสดงการผลิตเครื่องดนตรีไทยล้านนาตามภูมิปัญญาชาวบ้านในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน มีส่วนช่วยพัฒนาพื้นที่ภายในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงมีที่พักโฮมสเตย์ไว้บริการให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติภายในชุมชน

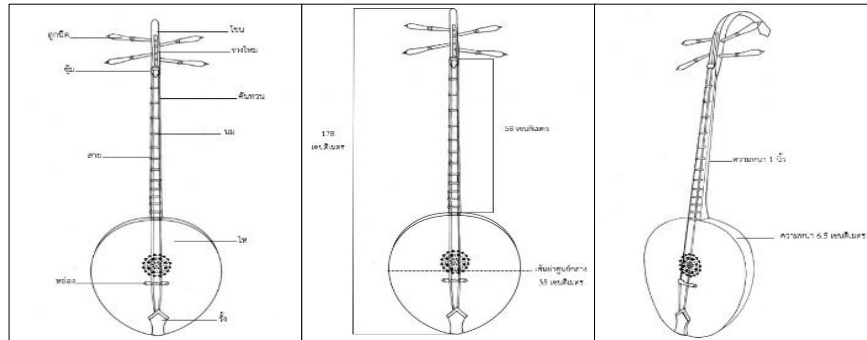

ภาพ 1-2 อาคารไม้โฮงซิงหลวง และนายจรัสศักดิ์ ธนูมาศ เจ้าของและช่างผู้สร้างเครื่องดนตรีของโฮงซิงหลวง
ที่มา: (วรินทรญา กิตติคุณนพวัชร, 2567)

2. การสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่ของโฮงซิงหลวง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่

ช่างกระจับปี่มีทั้งหมด 2 คน ได้แก่ นายจรัสศักดิ์ ธนูมาศ อายุ 48 ปี และนายธวัชชัย เตียมอ้าย อายุ 42 ปี โดยนายจรัสศักดิ์ ธนูมาศ ได้เรียนดนตรีพื้นบ้านล้านนาตั้งแต่วัยเยาว์ ในช่วงสมัยเรียนระดับปริญญาตรี ได้รับความรู้ทางดนตรีจากครูดนตรีชื่อพ่อผัด โมदनียม และได้รับการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องดนตรีซึง จาก พ่อครูบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ และพ่อครูวรเชษฐ์ ศรีวงศ์พันธุ์ ต่อมานายจรัสศักดิ์ ธนูมาศ ได้นำความรู้มาปรับใช้ในการสร้างกระจับปี่ โดยมีนายธวัชชัย เตียมอ้าย เป็นผู้ช่วย

2.1 โครงสร้างและส่วนประกอบ (Structure & Components) กระจับปี่ แบ่งเป็น 3 ขนาด ได้แก่ กระจับปี่เล็ก กระจับปี่กลาง กระจับปี่ใหญ่ ซึ่งส่วนประกอบของกระจับปี่ทุกขนาดประกอบด้วย ไท คันทวน รางไหม โขน ลูกบิด ชุ่ม นมหย่อง รัง และในที่นี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกระจับปี่ขนาดกลาง โดยศึกษาโครงสร้างและส่วนประกอบ

ภาพ 3 ส่วนประกอบกระจับปี ขนาดด้านหน้าและขนาดด้านข้าง
ที่มา: (วิรินทร์ญา กิตติคุณพัชร, 2567)

2.2 กระบวนการผลิตเครื่องดนตรี (Manufacture) ผู้วิจัยศึกษากระบวนการผลิตกระจับปีขนาดกลางเท่านั้น ระยะเวลาในการสร้างกระจับปี ประมาณ 4-5 วัน โดยมีขั้นตอนทั้งหมด 11 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

(1) ขั้นตอนการสร้างไห

การสร้างไหหรือกล่องเสียง เลือกใช้ไม้สักมาใช้ทำเพราะมีคุณภาพเสียงที่ดี ขึ้นโครงตามขนาดด้วยการตัดไม้ตามรูปทรง เหลาแผ่นไม้ให้เรียบ ไล่ด้วยกบไฟฟ้าจนเรียบเนียนเสมอกัน วางแบบโครงกระจับปีที่ร่างกระดาษตามขนาดที่ต้องการ ลงบนแผ่นไม้สักที่ได้เตรียมไว้ และนำไปตัดตามแบบรูปทรง ไหขนาดกลางมีความกว้างประมาณ 35 เซนติเมตร ยาวประมาณ 39 เซนติเมตร มีความหนาประมาณ 6.5 เซนติเมตร ขนาดความหนาของไหจะทำให้เสียงมีความทุ้มหรือมีเสียงต่ำกังวานมากขึ้น จากนั้นทำการเจาะไหตามแนวขอบวงกลมเพื่อให้เป็นกล่องเสียง โดยเจาะเนื้อไม้ด้วยเครื่องสว่านไฟฟ้า ให้มีลักษณะกลวงคล้ายกล่องหรือกระโถน ด้านบนของไหต้องมีการเว้นระยะไว้ประมาณ 1 นิ้ว โดยใช้สว่านเจาะเอาเนื้อไม้ออก เพื่อเป็นช่องเสียบต่อกับคันทวน ซึ่งในส่วนนี้จะปิดหน้าด้วยตาตดต่อไป โดยไหของโธงซึ่งหลวงจะมี 2 แบบ คือ 1. แบบไม้ใส่ขดลวดสปริงจะเจาะฉลุที่ตาตดหน้าไห 2. แบบดั้งเดิมใส่ขดลวดสปริง 2 - 4 เส้น จำนวนขดลวดขึ้นอยู่กับขนาดของกระจับปี โดยเป็นแบบไม่เจาะฉลุตาตดที่หน้าไห การวางขดลวดแนวตั้งตรงขนานกันทั้งสองเส้นในไห เพื่อเพิ่มความสั่นสะเทือนก้องกังวานของเสียงเวลาตีตสาย

(2) ขั้นตอนการสร้างคันทวน

ส่วนของคันทวน นำไม้แบบร่างวางทาบบนท่อนไม้สักที่มีขนาดยาวประมาณ 58 เซนติเมตร และใช้เครื่องเลื่อยสายพานไฟฟ้า เลื่อยให้ได้ตามขนาดที่ร่างไว้ ตัดแต่งตามทรง ปรับพื้นผิวหน้าไม้ให้เรียบ สำหรับในส่วนด้านบนสุดของคันทวนจะมีความแหลมของส่วนปลาย ใช้สว่านเจาะเพื่อความสะดวก ส่วนล่างของคันทวนจะมีการเจาะหน้าไม้ให้บางลง เพื่อใช้เป็นตัวยึดเสียบต่อเข้ากับไหที่ได้เจาะทำร่องไว้ เมื่อเก็บรายละเอียดเรียบร้อยจึงนำคันทวนเสียบต่อเข้ากับไหให้เรียบร้อย

(3) ขั้นตอนการสร้างตาตด

ส่วนของตาตด มี 2 แบบ คือ แบบที่มีการเจาะฉลุรูสร้างเสียงสะท้อน กับแบบดั้งเดิมไม่เจาะรู โดยนำไม้สักแผ่นบาง วัดตามขนาดของกระจับปีเพื่อปิดเสียงบริเวณไห ติดกาวตามขอบให้เรียบร้อย หากเป็นแบบเจาะรู ข้างจะเจาะรูสร้างเสียงสะท้อนตามแบบที่กำหนดไว้ วาดร่างด้วยวงเวียนรัศมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว นิยมเจาะเป็นลวดลายธรรมจักรรอบใบโพธิ์ ซึ่งเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของโธงซึ่งหลวง โดยได้แรงบันดาลใจมาจากศาสนาพุทธ ส่วนแบบดั้งเดิมไม่เจาะรูจะไม่ทำการเจาะใด ๆ เป็นเพียงแผ่นไม้แปะวางติดกาว ซึ่งทั้งสองแบบจะขัดด้วยกระดาษทรายให้เรียบเนียนเสมอกัน

(4) ขั้นตอนการสร้างโขน

ส่วนของโขนหรือแหลมใบข้าวจะอยู่ส่วนด้านบนสุดของกระจับปี มีลักษณะโค้งแหลม ใช้ไม้สักวางแบบความโค้งยาวประมาณ 53 - 55 เซนติเมตร ด้านล่างจะมีความหนาให้พอดีกับคันทวน สัดส่วนความโค้งประมาณ 45 องศา โดยจะ

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

มีเหล็กสองแท่ง ขนาด 2 นิ้ว ความหนา 2 มิลลิเมตร เจาะไม้ให้เป็นรูใส่เหล็ก เสียบให้เหล็กโผล่ทะลุจากตัวโขนออกมายาวประมาณ 1 นิ้ว เพื่อเป็นส่วนที่จะเชื่อมต่อเข้ากับคันทวนและรางใหม่

(5) ขั้นตอนการสร้างรางใหม่

ส่วนการทำรางใหม่ ใช้ไม้สัก ส่วนที่อยู่ด้านบนส่วนปลายของคันทวนจะเจาะร่องเป็นรางใหม่ไว้ใส่ลูกบิดทั้ง 4 ลูก เพื่อการร้อยสายส่วนที่เหลือเก็บไว้ในร่องลูกบิด โดยเจาะรูสำหรับใส่ลูกบิด ด้านละ 2 ลูกบิด รางใหม่มีขนาดความยาวประมาณ 12.5 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ลึกประมาณ 1 เซนติเมตร เจาะรูลูกบิดกว้าง 0.5 เซนติเมตร ส่วนด้านบนของรางใหม่เจาะรูไว้รองรับเหล็กเสียบโขน จากนั้นเมื่อประกอบทุกส่วนเข้าด้วยกันแล้ว นำไปพ่นสีและเคลือบแว็กเงา

(6) ขั้นตอนการสร้างลูกบิดและหย่อง

ส่วนการทำลูกบิดใช้ไม้ชิงชัน เพราะเป็นไม้เนื้อแข็งที่เนื้อไม้แกร่งและสวยงาม โดยลูกบิดเป็นลิ่มไม้สี่เหลี่ยม ทำหน้าที่ไว้สำหรับยึดโยงสายเสียง นำไม้ชิงชันตัดกลึงและเกลาให้มีความยาวประมาณ 20 เซนติเมตร หนาประมาณ 1-2 เซนติเมตร ส่วนการทำหย่องที่อยู่บนโหนดใช้ไม้ประดู่ตัดให้ได้ขนาดประมาณ 1.5 เซนติเมตร ส่วนด้านบนของหย่องใช้เมลามีนหรือตะเกียบติดกับไม้ประดู่ด้วยกาว

ในการยึดโยงสายลูกบิดนั้น มี 2 แบบ ได้แก่ แบบดั้งเดิมที่ยึดสายไว้กับลูกบิดไม้ที่ทำจากไม้ชิงชัน กับแบบใหม่คือนำลูกบิดกึ่งที่ทำจากวัสดุพลาสติกมาประยุกต์ใช้ยึดสายทั้งสี่เส้น ลักษณะคล้ายกับลูกบิดเครื่องดนตรีกีตาร์ของตะวันตก โดยเจาะรู 4 รูที่รางใหม่เพิ่มเติม เพื่อติดลูกบิดกึ่งและใส่สายแต่ละเส้นยึดกับลูกบิดกึ่งแทนลูกบิดไม้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า

(7) ขั้นตอนการสร้างซุ้ม

ส่วนการทำซุ้มหรือหมุดพาดสาย ทำหน้าที่รองรับพาดสายเข้ากับหลักบิดในรางใหม่ ใช้ไม้ชิงชันแดง ไม้ชิงชันดำ โดยเริ่มจากนำท่อนไม้ไปเลาตามแบบในเครื่องเหลาไม้ไฟฟ้า จากนั้นนำไปผ่าด้านข้างซ้ายและขวา ซุ้มมีความกว้างประมาณ 2.54 เซนติเมตร ความสูงประมาณ 3.81 เซนติเมตร เจาะรูจากคันทวนขึ้นไป 1 เซนติเมตร เจาะสักรูเพื่อสอดสายเข้าซุ้มและพาดสายลงไปรางใหม่

(8) ขั้นตอนการสร้างรัง

ส่วนการทำรังหรือหลัก เป็นหย่องหลังทำหน้าที่ยึดสายเสียงทั้งสี่เส้น ทำหน้าที่รองรับสายบนโหนดใช้ไม้ประดู่นำมาตัดให้ได้ตามขนาด โดยรังแบบที่หนึ่งนำแผ่นไม้บางรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า 2 ชิ้น มาวางทับกัน เพิ่มกรอบสี่เหลี่ยมด้วยไม้ชิ้นเล็กแปะทับด้านบน แกะสลักให้เป็นรูปคล้ายดอกดาวกระจาย ติดไว้ด้านในกรอบเพื่อความสวยงาม รังแบบที่สองนำไม้มาเลาให้ได้รูปทรงสี่เหลี่ยม โค้งเว้าด้านข้าง ปลายส่วนบนเป็นด้านแหลมสามเหลี่ยม เพื่อทำในส่วนของหลักด้านหน้าของโหนดกระจับปีเจาะรูเล็กๆ เพื่อสอดสายเสียงทั้งสี่เส้น ขนาดของรังมีความแตกต่างกันไป รังกระจับปีขนาดกลางวัดความสูงของหลักมีความยาวประมาณ 8 เซนติเมตร กว้างประมาณ 5 เซนติเมตร และความหนา 1.5 เซนติเมตร

(9) ขั้นตอนการสร้างนมและการวางเสียง

ส่วนการทำนมหรือลูกนับ ใช้ไม้แก้วขาวหรือไม้โมกมันทำเป็นฐานด้านล่าง ส่วนด้านบนใช้เมลามีนหรือตะเกียบในอดีใช้กระดุกข้าวว โดยตัดเหลาไม้ให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ติดด้วยกาวร้อน นำไปติดวางบนคันทวน ความยาวของนมขึ้นอยู่กับความกว้างของช่วงคันทวน กระจับปีของโหนดซึ่งหลวงไซ้หมทั้งหมด 12 มม ซึ่งกระจับปีส่วนใหญ่มีนมทั้งสี่ 11 มม แต่กระจับปีของโหนดซึ่งหลวงมีการเพิ่มลูกตกของตัวโน้ตอีก 1 โน้ต จึงไซ้หม 12 มม กรณีการตั้งสายเปล่าเป็นคู่ 4 สายเปล่าบนสุดเป็นเสียงโน้ตโซล (G) และสายเปล่าล่างสุดคือ โน้ตโด (C) การตั้งสายเปล่าเป็นคู่ 5 เป็นเสียงโน้ต เร (D) ส่วนความสูงของนมประมาณ 0.5 เซนติเมตร นมแรกสูงประมาณ 1 เซนติเมตร โดยลดหลั่นความสูงลงมาเพื่อไม่ให้เสียงแตกพล่า

การวางเสียง ปรับเทียบเสียงกับเครื่องตั้งสายแบบตะวันตก (Electronic Tuner) เริ่มวางนมขึ้นแรกบนคันทวนจากการตั้งเสียงจะตั้งเป็นคู่ 4 เทียบเสียงให้ได้คู่ 8 ในเสียงแต่ละคู่เสียง เริ่มจากสายเปล่าคู่บนเป็นเสียงโน้ต โซล (G) สายเปล่าคู่ล่างเป็นเสียงโน้ต โด (C) แล้วค่อยไล่เสียงติดนมเพิ่มในระดับเสียงต่อไป นอกจากนี้มีการตั้งเป็นคู่ 5 เทียบเสียงโน้ตโด (C) และโน้ตโซล (G) กดช่องที่สามบนคันทวน สายคู่ล่างจะเป็นเสียงโน้ตโดสูงของในหนึ่งช่วงท่อนั้น ๆ เพื่อเอาไปปรับเปลี่ยนระดับเสียง โน้ตโดสายเปล่าคู่ล่างไปเสียงโน้ตโซลคู่ 5 โดยมีวิธีวางเสียงให้ได้คู่ระยะคู่ 4 คู่ 5 และคู่ 8

(10) ขั้นตอนของสายเสียง

สายเสียงใช้สายเอ็นไฉลอนที่ใช้ตกปลา ขมวดปมตรงรัง จำนวน 4 เส้น เสียงทุ้มใช้สายเอ็นเบอร์ 100 และเสียงเอกใช้สายเอ็นเบอร์ 120 สอดสายทั้งสี่เส้นเข้าที่หลักบนโศยัดโยงไปบนหย่องและพาดไปบนนมตลอดทั้งคันทวน ยาวไปจนถึงซุ้มและสอดสายทั้งสี่เส้นเข้าไปในรางไหม หากต้องการเสียงที่มีความแข็งขึ้น นิยมใช้สายไม้ตีเทนนิสหรือใช้สายของเครื่องดนตรี กูเจิงหรือสายไหมแทนสายเอ็นไฉลอนที่ใช้ตกปลา

(11) ขั้นตอนการสร้างที่ติดกระจับปี

ส่วนของที่ติดกระจับปี ทำมาจากพลาสติกของขวดแก้ว นำมาตัดให้มีรูปร่างรูปทรงสามเหลี่ยม ซึ่งที่ติดของกระจับปีจะมีลักษณะแบนและบางเหมือนที่ติดกีตาร์ ขนาดไม่เล็กไม่ใหญ่มากนัก วิธีการติดบรรเลงให้ใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้จับที่ติดกระจับปีตรงด้านที่กว้างให้ถนัดมือ ส่วนของปลายแหลมใช้ติดหรือกรีดลงไปในสายเสียง

2.3 วิธีการดูแลรักษาเครื่องดนตรีกระจับปี

ปัญหาด้านสภาพอากาศช่วงฤดูร้อนมีความร้อนมาก ช่วงฤดูฝนเกิดความชื้นและอุทกภัย ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ต่อเนื่อง และปัญหาอันเกิดจากวัสดุเนื้อไม้ที่นำมาสร้างกระจับปีมีความแตกร้าว ต้องปรับแต่งแก้ไขใหม่ให้เรียบร้อย ซึ่งต้องเสียเวลาเพิ่มมากขึ้น

ภาพ 4 -7 ส่วนหนึ่งของขั้นตอนในการสร้างกระจับปีของโองซิงหลวง

ที่มา: (วิรินทร์ญา กิตติคุณพัชร, 2567)

2.5 ระบบเสียง (Tuning System) การบรรเลงจะเล่นบรรเลงเป็นสายคู่ การเทียบเสียงกระจับปีเรียกว่า กระจับปีลูกสามและกระจับปีลูกสี่ โดยกระจับปีแต่ละขนาดจะมีการเทียบเสียงแตกต่างกันไป

สำหรับกระจับปีกลาง เป็นการตั้งลูกสาม หมายถึง สายเปล่าบนสุดคือ โน้ตโด (C) สายเปล่าล่างสุด คือ โน้ตโซล (G) หากกดช่องที่ 3 บนคันทวน หรือที่เรียกว่า กระจับปีลูกสาม ของสายคู่ล่างจะเป็นเสียง โน้ตโด (C) สูง

กระจับปีลูกสาม หมายถึง การตั้งเสียงสายเปล่าบนสุด คือโน้ต โด สายเปล่าล่างสุด คือ โน้ตโซล (G) ถ้ากดช่องที่ 3 บนคันทวน หรือที่เรียกว่า กระจับปีลูกสาม ของสายคู่ล่างจะเป็นเสียง โน้ตโด (C) สูง นอกจากนี้สายคู่บนนิยมติดเฉพาะสายเปล่า ลูกที่ 1 ลูกที่ 2 และลูกที่ 3 เท่านั้น ไม่นิยมเล่นลูกที่ 4 คู่บน โดยติดสายเปล่าล่างเป็นเสียงโน้ตโซล (G) ซึ่งเป็นเสียงเดียวกัน สามารถติดแทนกันได้

กระจับปีลูกสี่ หมายถึง การตั้งเสียงสายเปล่าบนสุดคือ โน้ตโซล (G) ส่วนสายเปล่าล่างสุดคือ โน้ตโด (C) โดยหากกดช่องที่ 4 บนคันทวน หรือที่เรียกว่า กระจับปีลูกสี่ ของสายคู่ล่างจะเป็นเสียงโน้ต โซล (G) สูง

กระจับปีมีบันไดเสียงเมเจอร์ (Major Scale) ประกอบด้วยโน้ต 7 ตัวที่อยู่ในช่วงคู่แปด ได้แก่ โน้ต โด (C) เร (D) มี (E) ฟา (F) โซล (G) ลา (A) ที (B) การเทียบเสียงให้ห่างกันในระยะขั้นคู่ 4 เพอร์เฟก โน้ตโซล (G) - โน้ตโด(C) และขั้นคู่ 5

เพอร์เฟก โน้ตโด (C) - โน้ตโซล (G) ความถี่ของระดับเสียงแตกต่างกันกับความถี่ของระดับเสียงดนตรีตะวันตก เพราะมีหลักการตั้งเสียงกระจับปีตามความเคยชินของตนเอง ก่อนบรรเลงนิยมใช้ขลุ่ยเพียงออเทียบเสียง

2.6 เทคนิคการบรรเลง (Playing Technique) ใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้จับด้านที่กว้างให้ถนัดมือ ส่วนของปลายแหลมใช้ดีดหรือกรีดลงไปบนสายเสียง มีเทคนิคการบรรเลงดังนี้ (1) เทคนิคการบรรเลงกระจับปีลูกสาม ควรฝึกดีดและไล่เสียงพร้อมกับร้องออกเสียงโน้ตตามไปด้วย เริ่มจากจังหวะช้า ๆ (2) เทคนิคการบรรเลงกระจับปีลูกสี่ ระดับเสียงโน้ต โด นิยมดีดสายเปล่าคู่ล่างแทน วิธีการดีดเร็วเสียง เริ่มจากการดีดช้า ๆ ดีดลงแล้วดีดขึ้น แล้วค่อยปรับให้ดีดเร็วขึ้น จนเป็นเสียงเร็ว ฝึกดีดทั้งสายเปล่าและการกดลูกนับแต่ละลูก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอารมณ์เพลงนั้น ๆ

2.7 ศึกษาและวิเคราะห์เครื่องดนตรีกระจับปีของโฮงชิงหลวง ตามแนวทางของศาสตร์มานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology)

(1) การเรียกชื่อ (Designation) กระจับปี สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากชื่อเครื่องดนตรีว่า จาปี หรือ จับเปย ของกัมพูชา กระจับปี ในภาษามลายู ซึ่งมาจากภาษาบาลีว่า กัจฉปะ ที่แปลว่า เต่า ตามรูปร่างลักษณะของกระพุ่มหรือกล่องเสียงที่คล้ายกระดองเต่า นอกจากนี้ยังเรียกกระจับปีว่า “พิณ” หรือ “ชิง” เพราะรูปร่างและวิธีการบรรเลงคล้ายคลึงกันมาก

(2) ที่มา (Origin) กระจับปีมีประวัติศาสตร์มายาวนาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งเอกสารตำราและงานประติมากรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่ากระจับปีใช้ประสมวงกับซอสามสายเพื่อประกอบการขับร้อง สันนิษฐานว่ากระจับปีได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย ผ่านทางอินโดนีเซียและกัมพูชา ผู้วิจัยไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่ากระจับปีเข้ามาในประเทศไทยในปี พ.ศ.ใด และบุคคลใดหรือกลุ่มใดเป็นผู้นำเข้ามา

(3) ลักษณะทางกายภาพ (Organological identification) กระจับปีเป็นเครื่องสายประเภทใช้ดีด โครงสร้างทำจากไม้สักเป็นหลัก พบว่ารูปร่างของกระจับปี รูปร่างคล้ายคลึงกับเครื่องดนตรีชิงของภาคเหนือและพิณของภาคอีสาน แต่กระจับปีมีช่วงคอคันทวนที่ยาวกว่า

(4) การจำแนกประเภท (Category) กระจับปีเป็นเครื่องดนตรีที่จัดอยู่ในตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophones) ประเภทพิณ (Lute) แบบดีด (Plucked Lute)

(5) โครงสร้างและส่วนประกอบ (Structure and Components) กระจับปีเป็นวัสดุที่ทำจากไม้สักเป็นหลัก โดยเฉพาะไห ตาด โขน รางไหม ส่วนประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ลูกบิดและขุมใช้ไม้ชิงชัน รั้งใช้ไม้ประดู่ นมใช้ไม้แก้วขาวหรือไม้โมกเป็นฐานล่าง ด้านบนใช้เมลามีนหรือตะเกียบ และชิงสายสี่เส้นด้วยสายเอ็นไฉลอน สายเอ็นเสียงขุมใช้เบอร์ 100 สายเอ็นเสียงเอกใช้เบอร์ 120 ส่วนที่ดีดทำจากพลาสติกที่มาจากขวดแก้ว ตัดให้แบนและบาง

(6) ระบบเสียง (Tuning system) กระจับปีของโฮงชิงหลวงมีบันไดเสียง 7 เสียง (Diatonic scale) ประกอบด้วย โน้ต โด (C) เร (D) มี (E) ฟา (F) โซล (G) ลา (A) ที (B) การเทียบเสียงให้ห่างกันในระยะขั้นคู่ 4 เพอร์เฟก โน้ตโซล (G) - โน้ตโด (C) และขั้นคู่ 5 เพอร์เฟก โน้ตโด (C) - โน้ตโซล (G) ความถี่ของระดับเสียงแตกต่างกันกับความถี่ของระดับเสียงดนตรีตะวันตก

(7) การบรรเลง (Playing) นิยมนั่งบรรเลงมากกว่ายืน นำกระจับปีวางไว้บนขาขวาของผู้ดีดเพื่อทานน้ำหนักมือซ้ายถือคันทวน ส่วนมือขวาจับไม้ดีด วิธีการบรรเลงให้ใช้มือด้านขวาจับที่ดีด ดีดตรงบริเวณไหที่มีช่องรูฉลุ ดีดเป็นทำนองเพลงนั้น ๆ วิธีการดีดแบบเร็วเสียง เริ่มจากการดีดช้า ๆ ดีดลงแล้วดีดขึ้น จากนั้นค่อยปรับให้ดีดเร็วขึ้นจนเป็นเสียงเร็ว ฝึกดีดทั้งสายเสียงเปล่า และสายเสียงโน้ตต่าง ๆ โดยใช้นิ้วมือซ้ายกดนมบนคันทวนแต่ละลูกตามโน้ตต่าง ๆ บนคันทวน และจับประคองคันทวนด้วยหว่างนิ้วของนิ้วหัวแม่มือ

(8) การผลิต (Manufacture) โฮงชิงหลวง มีกระบวนการผลิตสร้างขึ้นเองตั้งแต่ต้นจนจบใช้ระยะเวลาประมาณ 4-5 วัน โครงสร้างและส่วนประกอบโดยรวมยังคงสืบทอดภูมิปัญญาดนตรีไทยล้านนา ส่วนประกอบบางอย่างอาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามความต้องการของลูกค้า ขั้นตอนการผลิตส่วนใหญ่เป็นงานฝีมือที่ประณีต มีการนำเครื่องมือระบบไฟฟ้าเข้ามาช่วยทุ่นแรงบ้าง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อ (1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของโหงชิงหลง ตำบลลอง อำเภอมือง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์สรุปได้ว่า นายจිරศักดิ์ ทุมมาศ สร้างโหงชิงหลง เมื่อปี พ.ศ. 2546 ด้วยความรักการเล่นดนตรี และการสั่งสมความรู้ความสามารถในการเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนาตั้งแต่วัยเยาว์ โดยเริ่มเรียนรู้ และฝึกฝนจากครูบาอาจารย์ที่มีประสบการณ์ และได้รับแรงบันดาลใจจากการไปเป็นวิทยากรด้านการบรรเลงดนตรีให้กับเยาวชนตามโรงเรียนต่าง ๆ พบปัญหาการขาดแคลนเครื่องดนตรีไทย ขาดแคลนทุนทรัพย์ และไม่มีแหล่งผลิตเครื่องดนตรีไทยในราคาย่อมเยา จึงทำให้นายจिरศักดิ์ ทุมมาศ ได้นำความรู้ความสามารถด้านดนตรีและการสร้างเครื่องดนตรีที่ได้สะสมมาต่อยอดในการผลิตเครื่องดนตรีสร้างเครื่องดนตรีทั้งซึง กระจับปี และสะล้อ ขึ้นโหงชิงหลงจึงเป็นทั้งแหล่งผลิตเครื่องดนตรีไทยล้านนา เป็นแหล่งพิพิธภัณฑการเรียนรู้ดนตรีล้านนา และยังเปิดสอนดนตรีไทยในด้านการบรรเลงเครื่องดนตรี ให้กับเยาวชนและบุคคลที่สนใจอีกด้วย โหงชิงหลงมีลักษณะเฉพาะเนื่องจากไม่ได้เป็นเพียงผู้ประกอบการด้านการผลิตเครื่องดนตรีเพื่อจำหน่ายเพียงอย่างเดียว ยังเปิดสอนดนตรี และเป็นแหล่งพิพิธภัณฑการเรียนรู้ด้านดนตรีล้านนาไทยที่รวมเครื่องดนตรีให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ ทั้งนี้ตามประวัติความเป็นมาของโหงชิงหลง มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำความรู้ด้านการบรรเลงดนตรีอันมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนาและการผลิตสร้างเครื่องดนตรีตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมายาวนาน เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงผู้คนและสังคม สะท้อนเรื่องราวผ่านเครื่องดนตรี การแสดงดนตรี การสอนดนตรี เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันเป็นการสืบทอดผ่านกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงรักษาทุนทางศิลปวัฒนธรรมล้านนาในวัฒนธรรมของตนให้ดำรงคงอยู่ต่อไป สอดคล้องกับแนวความคิดของ Pierre Bourdieu (1997, p. 46, อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวนิช และรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2549, น. 256) กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรมของปีแอร์ บูร์ดิเอด (Pierre Bourdieu) ว่าทุนเป็นมรดกที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับเปลี่ยนได้ มีทั้งสัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ เป็นปัจจัยในการกำหนดตำแหน่งทางสังคม (position) และความเป็นไปได้ของตัวแสดงที่หลากหลายของพื้นที่ต่าง ๆ และสอดคล้องกับ Richardson (1986, p. 241-258, อ้างถึงใน ดวงพร คงพิกุล, 2555, น. 30) จากแนวคิดของ Pierre Bourdieu ได้นิยามว่า ทุนวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพยากรที่สะสมอยู่ในระบบ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัตถุสิ่งของ รวมไปถึงแนวทางการดำเนินชีวิตในกลุ่มสังคม

จากวัตถุประสงค์ข้อ (2) เพื่อศึกษาการสร้างเครื่องดนตรีกระจับปีของโหงชิงหลง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์สรุปได้ว่า เครื่องดนตรีกระจับปีเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่ไทยได้รับมาจากวัฒนธรรมอื่น ไม่ใช่เครื่องดนตรีไทยแต่แรก แล้วนำมาผสมผสานเป็นของตนเอง หากพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีแล้วคล้ายคลึงกับเครื่องดนตรีจาเปยของกัมพูชา ซึ่งได้รับอิทธิพลนี้ต่อมาจากอินเดีย สอดคล้องกับ สิปปวิชญ์ กิ่งแก้ว (2563, บทคัดย่อ) ในงานวิจัยเรื่องจากบุญแกว (๒๕๖๓) : บริบททางวัฒนธรรมดนตรีกัมพูชา กล่าวถึง กระจับปีในวัฒนธรรมดนตรีไทยนั้น มีความเข้าใจว่ากระจับปีได้รับอิทธิพลมาจากจากบุญแกว เป็นเครื่องดนตรีของกัมพูชา เพราะเครื่องดนตรีทั้งสองชนิดมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในอดีตบทบาทและหน้าที่ของกระจับปีและจากบุญแกว ใช้บรรเลงในวงมโหรีเช่นเดียวกัน แต่ปัจจุบันกระจับปีไม่นิยมนำมาบรรเลงแล้ว

และจากผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครื่องดนตรีกระจับปีของโหงชิงหลง สรุปพบว่ามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นดังนี้ (1) นิยมใช้ไม้สักเป็นวัสดุหลักในการทำส่วนประกอบต่างๆ (2) การใช้ไม้ทั้งเส้น 12 มม ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้ไม้ทั้งเส้น 11 มม (3) ลักษณะการเจาะรูสร้างเสียงสะท้อนที่ให้นิยมเจาะรูเป็นรูปปลายธรรมจักรรอบใบโพธิ์ (3) รักษากระจับปีแบบฉบับระบบเสียงดนตรีไทย การวางเสียงมีวิธีคงเสียงให้ได้ระยะคู่ 4 คู่ 5 และคู่ 8 ทั้งนี้ นำแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเอด เรื่องทุนทางวัฒนธรรมมาวิเคราะห์ว่าทุนทางวัฒนธรรมได้รับการผลิต และสร้างความหมายขึ้นมาจากการสะสมทุนที่มีอยู่ร่วมกัน สร้างอัตลักษณ์ผ่านทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวตนของบุคคลของนายจिरศักดิ์ ทุมมาศ ผู้สร้างกระจับปี การสั่งสมความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีเทคนิคเฉพาะในด้านการสร้างและเทคนิควิธีการในการดูแลรักษาเครื่องดนตรีของตน สิ่งเหล่านี้เป็นทุนที่มีสะสมอยู่ในตัวตนของช่างผู้สร้างกระจับปี รวมถึงทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้อยู่ในรูปธรรม เป็นวัตถุ คือ เครื่องดนตรีกระจับปี ผ่านการผลิตเครื่องดนตรี การเผยแพร่ข้อมูล การบริโภคแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เพื่อการดำรงคงอยู่ของเครื่องดนตรีกระจับปีที่เชื่อมโยงรากเหง้าวัฒนธรรมดนตรีในอดีตสู่สังคมดนตรีในยุคปัจจุบัน ผ่านการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Pierre Bourdieu

(1993, p. 31-35, 1997, p. 46-75, อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช และรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2549, น. 257) กล่าวว่า ทูทางวัฒนธรรม มี 3 รูปแบบ 1. ทูที่รวมอยู่ในฮาปิตุส เป็นการแสดงออกทางร่างกายและจิตใจที่คงทนถาวร พบในรูปวัฒนธรรมซึ่งต้องใช้ระยะเวลาให้เป็นรูปเป็นร่าง 2. ทูที่ถูกทำให้อยู่ในรูปธรรม เป็นคุณสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับทูทางวัฒนธรรม เป็นวัตถุในรูปของสื่อและสิ่งของ และ 3. ทูที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน การทำให้เป็นวัตถุหรือรูปธรรมที่ถูกจัดแยกอ้างอิงถึงคุณสมบัติเริ่มต้นของทูทางวัฒนธรรมและถูกเข้าใจว่าเป็นการรับประกัน และสอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551, น. 554, อ้างถึงใน ดวงพร คงพิกุล, 2555, น. 4) นำแนวคิดเรื่องทูมาประยุกต์ใช้ศึกษาวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางสังคม อธิบายถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สะสมอยู่ในหลายสิ่ง ตั้งแต่ความสำนึกในเรื่องวัฒนธรรม ความสามารถในการใช้ภาษา ความชื่นชอบทางสุนทรีย์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ พื้นฐานทางการศึกษา และการเป็นเจ้าของวัตถุสิ่งของที่มีความหมายทางวัฒนธรรม โดยที่ผู้เป็นเจ้าของสามารถนำทูทางวัฒนธรรมไปใช้เพิ่มมูลค่าหรือสร้างผลประโยชน์กลับคืนมา ผ่านทางการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการปกป้อง ดำรงรักษาหรือเพิ่มพูนทูทางวัฒนธรรม

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเครื่องดนตรีกระจับปี่ของโฮงซึ้งหลวง ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีนายจรัสศักดิ์ ธนมาศ เป็นเจ้าของและเป็นช่างกระจับปี่ของโฮงซึ้งหลวง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นแหล่งผลิตเครื่องดนตรีกระจับปี่ ซึ่ง สละสลวยและเป็นแหล่งพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้เปิดสอนดนตรีไทยล้านนาให้กับเยาวชนและผู้สนใจ ทั้งนี้ขั้นตอนการสร้างกระจับปี่ของโฮงซึ้งหลวงมีขั้นตอนรวมทั้งสิ้น 11 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การสร้างไห (2) การสร้างคันทวน (3) การสร้างตาด (4) การสร้างโชน (5) การสร้างรางไหม (6) การสร้างลูกบิดและหย่อง (7) การสร้างซุ้ม (8) การสร้างรัง (9) การสร้างนมและการเทียบเสียง (10) สายเสียง และ (11) การทำที่ติดสาย จากสมมติฐานพบว่า การสร้างกระจับปี่ของโฮงซึ้งหลวงยังคงรักษาระบบเสียงตามระบบเสียงดนตรีไทยล้านนาไว้ โดยมีบันไดเสียง 7 เสียง การเทียบเสียงให้ห่างกันในระยะขั้นคู่ 4 เพอร์เฟก โน้ตโซล (G) - โน้ตโด (C) และขั้นคู่ 5 เพอร์เฟก โน้ตโด (C) - โน้ตโซล (G) วัดความถี่เสียงแตกต่างกับความถี่มาตรฐานของเครื่องดนตรีตะวันตกเอกลักษณ์ด้านการสร้างกระจับปี่ของโฮงซึ้งหลวงสรุปได้ว่า การสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่ของโฮงซึ้งหลวงมีเอกลักษณ์โดดเด่น ดังนี้ (1) นิยมใช้ไม้สักเป็นวัสดุหลักในการทำส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ไห คันทวน ตาด โชนและรางไหม (2) ใช้นมทั้งสิ้น 12 นม ใช้นมทั้งสิ้น 12 นม ซึ่งกระจับปี่ส่วนใหญ่มี 11 นม กระจับปี่โฮงซึ้งหลวงเพิ่มลูกตกของตัวโน้ตอีก 1 โน้ต (3) ลักษณะการเจาะรูสร้างเสียงสะท้อนที่ไห เจาะรูเป็นรูปลายธรรมจักรรอบใบโพธิ์ ทั้งนี้ นายจรัสศักดิ์ ธนมาศ สร้างโฮงซึ้งหลวงและผลิตเครื่องดนตรีกระจับปี่ เพื่อให้เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงผู้คนให้เข้าถึงศิลปวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณกาล ผ่านการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เพื่อดำรงรักษาทูทางศิลปวัฒนธรรมล้านนาโดยเฉพาะเครื่องดนตรีกระจับปี่ให้สามารถดำรงคงอยู่ต่อไปในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นำองค์ความรู้ด้านการสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่ไปสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอด เพื่อสามารถผลิตสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่หรือประยุกต์ในการสร้างเครื่องดนตรีอื่นๆ ต่อไป
2. ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมโดยให้โฮงซึ้งหลวงได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นต้นแบบในการสืบทอดและร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรี เครื่องดนตรี บทเพลง ในภูมิภาคอื่นต่อไปได้
3. ควรส่งเสริมให้มีหลักสูตรในด้านการเรียนการสอนการบรรเลงกระจับปี่ในสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครื่องดนตรีกระจับปี่หรือเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในพื้นที่อื่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณนายจรัสศักดิ์ ธนมาศ และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

เอกสารอ้างอิง

- ดวงพร คงพิกุล. (2555). การผลิตซ้ำทางทุนวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปณมา เอี่ยมสะอาด. (2539). กระจำปี: การศึกษาด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางดนตรี [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สิปปวิชญ์ กิ่งแก้ว. (2558). การสร้างกระจำปีของบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์. การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 5 วันที่ 3 กรกฎาคม 2558.
- _____. (2562). จาบุญจวง (**ตาบู้จ้งจ้ง**): บริบททางวัฒนธรรมดนตรีกัมพูชา [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภางค์ จันทวานิช และรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2549). รวมบทความทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ปี 2549 เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการของ ศ.ดร. อมรา พงศาพิชญ์. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัษฎาฐ สาคริก. (2550). เครื่องดนตรีไทย. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.